

LAIDAVIMO SUTARTIES GINČIJIMAS: TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS

Jūratė Kemežytė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Civilinės justicijos institutas

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370) 6 840 1596

Elektroninis paštas jurate.kemezyte@gmail.com

Pateikta 2013 m. balandžio 22 d., parengta spausdinti 2013 m. liepos 9 d.

doi:10.13165/SMS-13-5-3-13

Anotacija. Straipsnio autorė, atsižvelgdama į 2008–2010 m. Lietuvoje nuvilnijusios juridinių asmenų bankrotų bangos nulemtą laidavimo sutarčių ginčijimo eros pradžią ir į iš esmės menką laidavimo sutarčių nugincijimo galimybę, analizuoja Lietuvos Respublikos teismuose neprofesionalių laiduotojų pasirinktus sutarčių ginčijimo pagrindus, apibendrina ieškinių tenkinimo statistiką, analizuoja ir lygina šiuo klausimu formuojamą užsienio valstybių praktiką. Straipsnyje bandomi atriboti vartojimo ir / ar verslo tikslu sudaryti laidavimo sandoriai, vertinama kiekvieno iš jų nugincijimo tikimybė, pateikiama kriterijų, kuriais remiasi ir / ar turėtų remtis teismai, analizė, aptariama pagrindinės prievolės (ne) ginčijimo įtaka laidavimo sutarties galiojimui kvestionuoti.

Reikšminiai žodžiai: laidavimas, laidavimo sutartis, laidavimo sutarties ginčijimas, laidavimo sutarties ginčijimo pagrindai, pagrindinė prievolė, akcesorinė prievolė, ekonominis laiduotojo interesas.

Įvadas

Teisės ir ekonomikos sandūros nulemta 2008–2010 m. juridinių asmenų bankrotų banga¹, visame pasaulyje sukėlusį didelį nedarbą bei infliaciją, Europos Sąjungos nares privertė intensyviau analizuoti socialinius „*nesąžiningo laidavimo*“² aspektus, o Lietuvos teismuose ėmė gausėti ieškinių (ypač – priešieškinių), kuriais bandoma ginčyti laidavimo sutarčių galiojimą³. Pripažįstant, kad sutartimi tėra įforminamas ekonominis sandoris⁴, įvertinus, kad laidavimo sutarčių ginčijimo srautą iš esmės lėmė ekonominė situacija bei tai, jog laidavimą dažniausiai ginčija neprofesionalūs laiduotojai⁵ – fiziniai asmenys⁶, skatina analizuoti visų pirma tokio teisių gynybos būdų pasirinkimo priežastis, antra – įvertinti ieškinių, kuriais ginčijamas laidavimas, tenkinimo ar netenkinimo ne tik teisinės, bet ir ekonomines bei socialines pasekmes⁷. Nors neginčytina, kad nemažai įtakos dabartinei situacijai turėjo bankų praktika, pagal kurią laidavimo sutarties sudarymas kone visą pastarąjį dešimtmetį⁸ laikytas viena iš esminių ar bent viena iš pagrindinių finansavimo sutarčių⁹ sudarymo sąlygų, vis dėlto šis faktas teikia nedaug informacijos apie *tikrąsias* laidavimo sutarčių sudarymo priežastis ir dar mažiau – apie *galimas* (ne) nugincijimo pasekmes. Kita vertus, praktika rodo, kad Lietuva, priešingai nei kitos Europos šalys, neturi specialių laidavimo sutarties ginčijimo pagrindų, todėl net pripažįstant, jog laidavimas, kaip atskira sutartis, gali turėti trūkumų, šia sutarti-

- 1 Lietuvos Respublikos įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų eigos 2012 m. sausio–gruodžio mėn. palyginamoji apžvalga. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto valdymo departamentas [interaktyvus]. Vilnius, 2013-01-30 [žiūrėta 2013-04-20]. <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2012_AP%C5%BDVALGA.pdf>.
- 2 Angl. „*unfair suretyships*“. Vis dėlto šios sąvokos turinys skirtingose valstybėse nėra visiškai vienodas.
- 3 Tačiau pagrindinės sutartys, kurių atžvilgiu laidavimo sutartis sukuria šalutinę prievolę, paprastai nekvestionuojamos.
- 4 *Economic analysis of the DCFR: the work of the Economic Impact Group within CoPECL*. Edited by Chirico, P.; Larouche, P. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2010, p. 84.
- 5 Neprofesionaliais laiduotojais straipsnyje laikomi visų pirma fiziniai asmenys, nepriklausomai nuo užtikrintos prievolės pobūdžio, tačiau doktrinoje pripažįstama, kad didesnės apsaugos reikalauja ir smulkūs ar vidutiniai juridiniai asmenys, neturintys lygios derybinės pozicijos ar veikiantys už įprastinės veiklos „ribų“. Žr. *Economic analysis of the DCFR: the work of the Economic Impact Group within CoPECL, op. cit.*, p. 260–261; Bradgate, R. *Commercial law*. Third ed., London: Butterworths: Lexis Nexis™, 2003, p. 13.
- 6 Fizinių asmenų laidavimo ginčijimo atvejų autorės nagrinėtose bylose buvo net 86 proc. (32/37 visų atvejų).
- 7 Europoje visuotinai pripažįstama, jog laidavimas glaudžiai susijęs su socialiniais ir ekonominiais aspektais. Colombi Ciacchi, A.; Weatherill, S. *Regulating Unfair Suretyships in Europe: Methodology of a Comparative Study* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-04-19]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559-chapter-1>> *Regulating Unfair Banking Practices in Europe: The Case of Personal Suretyships*. Edited by Colombi; Ciacchi, A.; Weatherill, S. [interaktyvus]. Oxford scholarship online, 2011 [žiūrėta 2013-04-19]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559>>.
- 8 Smaliukas, A.; Šulija, G. Lithuania [interaktyvus]. Oxford scholarship online, 2011 [žiūrėta 2013-04-19]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559-chapter-17>>, *ibid*.
- 9 Turimos omenyje kredito, paskolos, lizingo ir panašios sutartys

mi sukuriamos papildomos prievolės pobūdis minėtą poziciją verčia deklaratyvia¹⁰, o teismai sprendimams pagrįsti, deja, neturi nei išsamesnės mokslinės doktrinos, nei ilgalaikės teisės aiškinimo ir taikymo praktikos. Dėl nurodytų priežasčių pasirinkta *tyrimo tema Lietuvos civilinės teisės kontekste yra novatoriška ir moksliniu lygiu išsamiai netirta*, išskyrus A. Smaliuko ir G. Šulijos tyrimą, kuris orientuotas į bendros situacijos Lietuvoje (iki 2010 m.) pristatymą ir dėl tuo metu menko laidavimo ginčijimo negalėjo būti itin išsamus¹¹. Skirtingai nei Lietuvoje, užsienio valstybėse laidavimo teisinio reguliavimo ir jo taikymo probleminiams aspektams bei šio instituto raidos tendencijoms pastaraisiais metais skiriama gerokai daugiau dėmesio. Svarbiausi laidavimo instituto problemas tyrinėjantys užsienio autoriai – Aurelia Colombi Ciacchi¹², Stephen Weatherill¹³, Klaus Heine, Ruth Janal¹⁴, Hugh Beale¹⁵, *Matthias E. Storme*¹⁶ ir kt. – yra parengę ir pavienių darbų, ir išsamesnių lyginamojo pobūdžio studijų, iš kurių reikšmingiausi – 2010 m. pasirodžiusi lyginamoji neprofesionalių laiduotojų teisinių gynybos priemonių apžvalga (angl. *Regulating Unfair Banking Practices in Europe: The Case of Personal Suretyships*) bei Europos civilinio kodekso rengėjų grupės 2007 m. parengti Prievolių įvykdymo užtikrinimo principai (angl. *Principles of European Law. Personal Security*¹⁷), vėliau inkorporuoti į Bendros pagrindų sistemos metmenis (angl. *Draft Common Frame of Reference*, toliau – DCFR¹⁸). Tyrimui svarbios ir DCFR ekonominiu aspektu nagrinėjančių autorių Pierre Larouche ir Filomena Chirico¹⁹ įžvalgos.

Tyrimo objektas – laidavimo sutarties ginčijimo pagrindai.

-
- 10 Autorės analizuotose bylose netenkintas nė vienas fizinio asmens, tačiau tenkinti trys juridinių asmenų ieškiniai.
- 11 Tai pripažįsta ir patys autoriai. Smaliukas, A.; Šulija, G., *op. cit.*
- 12 Colombi Ciacchi, A. Suretyships by Private Persons. In *Towards a European Civil Code*. 4th rev. and expanded ed. Edited by Hartkamp, A. S., et. al. Nijmegen: Kluwer Law International, 2011, p. 831–832; Colombi Ciacchi, A. Non-Legislative Harmonisation: Protect from Unfair Suretyships In *The Harmonisation of European Contract Law: implications for European private laws, business and legal practice*. Edited by Vogenauer S., Weatherill S. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2006, p. 197–205; Colombi Ciacchi A. Non-Legislative Harmonisation of Private Law under the European Constitution: The Case of Unfair Suretyships. *13 European Review of Private Law* 285, 2005.
- 13 *Regulating Unfair Banking Practices in Europe: The Case of Personal Suretyships*, supra note 7; *The Harmonisation of European Contract Law: implications for European private laws, business and legal practice*, *op. cit.*
- 14 Heine, K.; Janal, R. Suretyships and Consumer Protection in the European Union through the Glasses of Law and Economics [interaktyvus]. Oxford Scholarship Online, 2011 [žiūrėta 2013-04-04]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559-chapter-2>>, supra note 7.
- 15 Beale, H., et al. *Cases, materials and text on contract law*. 2nd ed., Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2010.
- 16 Storme, M. E. The Harmonization of the Law of Personal Security. *Juridica International*, XVI/2009.
- 17 Study Group on a European Civil Code. *Principles of European Law. Personal Security (PEL Pers. Sec.)*. Prepared by Drobniġ, U. Sellier, Bruylant, Staempfli, Oxford University Press, 2007.
- 18 Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Edited by von Bar, C.; Clive, E. Full Edition. Vol. 3. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009.
- 19 *Economic analysis of the DCFR: the work of the Economic Impact Group within CoPECL*, supra note 4.

Tyrimo tikslas – atlikti laidavimo sutarties ginčijimo pagrindų Lietuvos civilinėje teisėje analizę, tyrimo rezultatus įvertinant užsienio teisės doktrinos bei teisės taikymo aspektais.

Atliekant tyrimą duomenys rinkti dokumentų analizės metodu, o surinktų duomenų analizei taikytas kokybinės turinio analizės metodas kartu su sisteminiu, teleologiniu ir lyginamuoju teisės metodais.

1. Laidavimo sutarties samprata

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso²⁰ (toliau – CK) 6.76 straipsnyje, panašiai kaip ir visoje Europoje, laidavimas apibrėžiamas kaip sutartis, kuria laiduotojas už atlyginimą ar neatlygintinai įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui, jeigu tas asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės. Taigi jau 2750 m. pr. m. e.²¹ žinotos konsensualinės ir vienašalės laidavimo sutarties samprata ir prievolės pobūdis iki mūsų dienų išliko nepakitę – visuotinai pripažįstama, kad laidavimo sutartimi sukuriama akcesorinė (papildoma) prievolė, kuriai būdingas pagrindinės prievolės likimo nulemtas nuspėjamumas²². Tačiau nederėtų pamiršti, kad vis dėlto ji sukuriama atskira, savarankiška, lygiavertę pagrindinei sutarčiai teisinę galią turinčia sutartimi, visiškai atitinkančia CK 6.154 straipsnyje įtvirtintą sutarties sampratą: ja laikomas dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę. Iš to darytina išvada, kad ir pagrindinę, ir papildomą prievolę sukurančios sutartys yra atskiri sandorių (sutarčių) negaliojimo, keitimo ar nutraukimo institutų elementai, todėl, net laidavimo nuostatas įtraukus į pagrindinės sutarties turinį²³, šios sutartys gali būti ginčijamos tiek kartu, tiek atskirai. Tačiau, atsižvelgiant į laidavimo ir užtikrinamos sutarties tarpusavio santykį, derėtų įvertinti, kad tik pagrindinės sutarties negaliojimas *per se* lemia papildomos sutarties negaliojimą, tačiau papildomą prievolę sukurančios (nors ir savarankiškos) sutarties įtaka pagrindinei sutarčiai nėra tapati. Vadinasi, net laidavimo nuostatą įtraukus į pagrindinę sutartį ir ją pasirašius kreditoriui, skolininkui bei laiduotojui, laidavimo susitarimo negaliojimas nelemtų pagrindinės sutarties negaliojimo – taip yra dėl to, kad trijų asmenų pasirašymas pagrindinės sutarties

20 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

21 *The Law of Performance Bonds*. 2nd edition. Edited by Moelmann, L. R.; Horowitz, M. M.; Lybeck K. L. American Bar Association, 2009, p. 2.

22 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje *AB DNB bankas v. A. J. ir S. J.* (bylos Nr. 3K-P-537/2011).

23 Tuomet sutartis pasirašytina skolininko, kreditoriaus ir laiduotojo, žr.: Ambrasienė, D., et. al. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2004, p. 121, 129; laidavimo nuostatas įtraukti į pagrindinę sutartį įprasta ir užsienyje, žr.: *Principles of European Law. Personal Security*, supra note 17, p. 83.

nepaverčia trišale. Vis dėlto kartais teismų praktikoje svarbia aplinkybe netenkinant ieškinio pripažįstamas pagrindinės sutarties neginčijimas²⁴.

Doktrinoje nurodoma, kad esminės laidavimo sutarties sąlygos yra dvi – tai laidavimu užtikrintos prievolės ir kreditoriaus bei laiduotojo nurodymas²⁵. Tačiau įstatymas, imperatyviai ribodamas sutarties formą (ši privalo būti rašytinė), nenumato draudimo ne tik pagrindinę, bet ir laidavimo sutartį pasirašyti skolininkui, kreditoriui ir laiduotojui arba laidavimo sutartį sudaryti laiduotojui bei skolininkui ir tik po to apie ją informuoti kreditorių. Manytina, kad kurio nors vieno įvardyto varianto pasirinkimas padidintų laidavimo sutarties nuginčijimo tikimybę, nes šiandienos teismų praktikoje vienas iš pagrindinių ieškinio atmetimo pagrindų – laidavimo sutarties ginčijimas dėl asmens, nesančio laidavimo sutarties šalimi, veiksmų (neveikimo). Be minėtosios, laiduotojai dažnai susiduria ir su kitomis dėsningomis, tolesniuose skyriuose aptariamomis kliūtimis, kurios galimybę nuginčyti laidavimo sutartį daro itin ribotą.

2. Laidavimas: verslo ar vartojimo sutartis?

Doktrinai pripažįstant, kad verslo ir vartojimo sutarčių takoskyra moderniojoje sutarčių teisėje yra vienas iš esminių klausimų²⁶, vis dėlto nustatyti, kuriai kategorijai pagal jos sudarymo *tikslą ir subjektus* priskirtina laidavimo sutartis, ši klasifikacija nėra pakankama dėl keleto priežasčių. *Pirma*, klasifikacija neapima sutarčių, neatitinkančių nei vartojimo, nei verslo sutarčių kriterijų²⁷; *antra*, galima laiduotojo tikslų konkurencija²⁸; *trečia*, nėra aišku, ar laiduotojas, kuris neįgyja prekių ar paslaugų, gali būti ginamas kaip vartotojas²⁹; *ketvirta*, nėra vieningos pozicijos, ar juridiniai asmenys gali būti ginami kaip vartotojai³⁰. Tikriausiai tai lėmė, kad vartotojo samprata įvairiose šalyse ganėtinai skiriasi, o DCFR rengėjai pasirinko kompromisinį variantą: DCFR vartotoju laikomas fizinis asmuo, kuris veikia *visų pirma* su prekyba, verslu ar profesija nesusi-

24 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje *J. K. v. S. K. ir AB Ūkio bankas* (bylos Nr. 2A-309/2012); Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje *L. K. v. Danske Bank A/S* (bylos Nr. 2A-443/2012); Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *Kredito unija „Moterų taupa“ v. M. R., A. N. ir A. B.* (bylos Nr. 2A-1036-413/2011).

25 Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 118.

26 Beale, H., et al. *Cases, materials and text on contract law*. 2nd ed., Oxford, Portland (Or.): Hart Publishing, 2010, p. 139.

27 *Ibid.*, p. 139–141.

28 Kai asmuo veikia ir verslo, ir vartojimo tikslais. *Ibid.*, p. 141

29 Colombi Ciacchi, A. Suretyships by Private Persons, *supra* note 12, p. 821.

30 Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išaiškino, jog vartotojų teisių apsaugai skirtos Europos Sąjungos direktyvos laidavimui taikomos tik jei ir skolininkas, ir laiduotojas yra pripažįstami vartotojais. Žr.: Case C-208/98, *Berliner Kindl Brauerei v. Andreas Siepert* [2000] ECR I-1741. Tačiau Italijos Konstitucinis Teismas išaiškino, kad amatininkai bei smulkios įmonės, vadovaujantis lygiateisiškumo principu, patenka į vartotojo sampratą; panašiai konstatuota ir Švedijoje, Graikijoje, Austrijoje, Ispanijoje, Belgijoje juridinių asmenų teisė būti ginamiems vartotojų teisės nuostatų įtvirtinta įstatymu. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference, supra* note 18, p. 2513.

jusiais tikslais, šios sąvokos nesiejant su prekėmis ar paslaugomis. Doktrinoje teigiama, jog fizinis asmuo laikytinas vartotoju, nebent jis veikė *pirmiau* verslo tikslu³¹.

Lietuvos teismų praktikoje, aiškinant CK 1.39 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą vartojimo sutarties sampratą³², konstatuota, jog vartojimo sutarčiai būdingi trys požymiai: 1) prekes ar paslaugas turi įsigyti fizinis asmuo; 2) jas turi įsigyti savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti; 3) prekes ar paslaugas turi teikti verslininkas (plačiau pasme)³³. Tuo tarpu doktrinoje „ūkinė komercinė veikla“ aiškinama kaip nuolatinė, savarankiška ir atlygintinė veikla siekiant pelno³⁴, o komercine laikoma sutartis, sudaryta verslo ar profesinės veiklos tikslais³⁵, pabrėžiant, kad verslininkams taikomi didesni atidumo, apdairumo ir rūpestingumo standartai. Vadinasi, remiantis dichotominio skirstymo pagrindu, laidavimo sutarčiai neatitinkant bent vieno vartojimo sutarties požymio, galima daryti prielaidą, jog laidavimo sutartis priskirtina verslo sutartims³⁶, o jos šalims taikytinas padidinto atidumo ir rūpestingumo standartas. Atrodo, kad būtent šia linkme formuojama Lietuvos teismų praktika, kuri, nors ir pripažįsta laidavimo sutartimi sukuriama prievolės savarankiškumą, dažnai skolininko ir laiduotojo interesus linkusi sutapatinti: „įmonės ir ieškovo padėtis dėl sudarytų laidavimo sutarčių netampa prastesnė ar mažiau naudinga – jie *neprivalo gražinti* didesnę kredito sumą ar mokėti didesnių palūkanų. <...> įmonės veikla buvo pagrindiniu ieškovo verslu, taigi, kreditas buvo paimtas paties ieškovo interesais; ieškovas <...> prisiėmė bendrovės verslo riziką³⁷; „tai buvo šeimos verslo teisinė forma, todėl visi <...> šeimos nariai buvo tiesiogiai suinteresuoti gauti banko finansavimą <...> įmonėje įgyvendinamiems *savo verslo* poreikiams“³⁸. Tačiau pripažįstant laidavimo sutarties, kuriai taikomi subjektiškumo, valios ir jos raiškos, turinio bei formos reikalavimai, ir laiduotojo atsakomybės savarankiškumą, kažin ar visuomet galima konstatuoti, kad ne tik skolininkas, *sudarydamas pagrindinę sutartį*, bet ir jo dalininkas (pvz., dėl paties akcijų turėjimo fakto) ar juo labiau – vadovas, *sudarydami laidavimo sutartį*, atitinka visus verslininkams keliamus reikalavimus³⁹. Pavyzdžiui, bendrovės prievolių įvykdymą laidavęs individualios

31 Beale, H., *et al. supra* note 26, p. 139–141. Tačiau yra manančių ir kitaip. Žr. *supra* note 5, p. 30.

32 CK 1.39 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog vartojimo sutartimi laikoma sutartis *dėl prekių ar paslaugų įsigijimo*, kurią *fizinis asmuo (vartotojas)* su prekių ar paslaugų pardavėju (tiekiėju) sudaro su vartotojo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t. y. *vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti*.

33 Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 25 d. nutartį civilinėje byloje AB „LESTO“ v. *religinės bendruomenės m editacijos centras „Ojas“* (civilinė byla Nr. 3K-3-415/2011).

34 Bakanas, A., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 23.

35 Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 200.

36 Išskyrus, pvz., dviejų fizinių asmenų ne verslo tikslais sandorius.

37 Pastebėtina, jog skolininkas buvo ribotos atsakomybės, bendrovė, dėl ieškovo apskritai nebūtų privalėjęs gražinti. Žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 2 d. nutartį civilinėje byloje E. M. v. *BAB bankas „Snoras“* (bylos Nr. 2A-1415/2013).

38 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje J. Z., D. Z., V. Z. ir V. Z. v. *AB bankas „Snoras“* (bylos Nr. 2A-634/2010).

39 T. y. vykdo nuolatinę, savarankišką (savo rizika plėtojamą) ir atlygintinę veiklą siekiant pelno. Pvz., Vo-kietijos aukščiausiasis teismas išaiškino, jog tai, kad pagrindinės laiduotojo lėšos yra iš kreditą gavusio juridinio asmens, negali būti vertinama kaip laiduotojo tiesioginis ekonominis interesas ir lemti papildomos

įmonės savininkas ar uždarnosios akcinės bendrovės dalyvis, siekdamas išlaikyti šeimą, sandomas direktorius, akcininko sutuoktinė ar giminaitis vien dėl laidavimo sutarties sudarymo fakto *savaime* netampa verslininkais, kaip ir dėl to, kad jis „yra turėjęs individualią įmonę“ arba „yra laidavęs“; be to, dauguma atvejų nustatytas neatlygintinis laidavimo sutarties pobūdis *per se* kelia minčių apie verslo santykių nebuvimą⁴⁰. Tai netiesiogiai pripažįsta ir teismų praktika, kurioje galima rasti *glaudžiai su verslu susijusio*⁴¹ asmens sąvoką – o *verslininko* terminas šiai sąvokai nėra tapatus.

Vis dėlto pasakytina, jog Lietuvos teismų praktikoje dėl „su verslu susijusio asmens“ statuso vartotojų teisės normos ir silpnesnės šalies gynimo principas tokiose bylose paprastai netaikomi: *visų pirma*, nustačius valdymo teisių turėjimą ar vadovavimą bendrovei, konstatuojama, kad laiduotojas yra verslininkas, kuriam keliami didesni atidumo bei rūpestingumo reikalavimai; *antra*, vertinamos kitos sąsajos su nurodytais asmenimis (šeimos nariai, partnerystė ir pan.) ar galimu verslu. Tais atvejais, kai asmuo su verslu lyg ir neturi sąsajų, remiamasi sutarties šalių laisvės ir lygiateisiškumo principais ir silpnesnės šalies gynimo principas taip pat netaikomas. Tokią praktiką gali lemti deramai neįvertinta laiduotojo interesų konkurencija, pernelyg siaurai aiškinama ir nepagrįstai su pagrindine sutartimi siejama vartotojo samprata, suabsoliutinamas sutarties laisvės principas ir kitos priežastys. Dėl to derėtų pritarti A. Smaliukui ir G. Šulijai, konstatavusiems, jog Lietuvos teisėje nėra aiškos takoskyros tarp komercinio ir nekomercinio laidavimo⁴², šį institutą tyrinėjantiems užsienio autoriams bei DCFR rengėjams, kurie pripažįsta, kad laiduotojams – fiziniams asmenims – vartotojų teisės ar kitokio pobūdžio silpnesnės šalies apsauga⁴³ gali būti taikoma užtikrinus ir iš vartojimo, ir iš verslo santykių kilusios prievolės įvykdymą⁴⁴, nes santykių pobūdį lemia ne vien užtikrinamo sandorio rūšis, o pavieniai asmenys turi mažiau galimybių apginti savo interesus nei tokių asmenų grupės. Konkrečių bylų analizė⁴⁵ taip pat atskleidė, jog juridinio asmens dalyvio siekis gali būti išimtinai asmeninis, pavyzdžiui, išsaugoti šeimos pajamų šaltinį, atgauti investuotas santaupas ir pan., nors plačiaja pra-

apsaugos netaikymą, nes toks besąlyginis aiškinimas gali pakenkti savarankiškai dirbantiems asmenims. Žr.: Heine, K.; Janal, R., *supra* note 14. Olandijoje, sprendžiant panašius ginčus, vertinama sandorio rūšis ir turimų akcijų skaičius. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference, supra* note 18, p. 2511.

40 Minėta, kad verslu laikoma tik atlygintinė veikla; DCFR autoriai pažymi, kad profesionaliais laiduotojais laikomi bankai ar draudimo bendrovės, užtikrinimą teikiančios už atlygį ir kontrastuojančios su neprofesionaliais laiduotojais, kurie paprastai laiduoja neatlygintinai. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference, supra* note 18, p. 2489.

41 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje A. J., D. J. v. BAB „Snoras“, BUAB „Dairūna“ (bylos Nr. 2A-2272/2012).

42 Smaliukas, A.; Šulija, G., *supra* note 8. Aiškos takoskyros nebuvimas būdingas kaimyninei Latvijai, taip pat Austrijai, Švedijai, Prancūzijai, Italijai ir kt.

43 Belgijoje, Danijoje ir Suomijoje už verslo skolas laidavę fiziniai asmenys ginami ne vartotojų teisės, bet specialiomis normomis. Colombi Ciacchi, A., *Ibid.*, p. 821.

44 Colombi Chiacci, A., *Ibid.* p. 819; Pvz., Vokietijoje sandoris netgi gali būti pripažintas negaliojančiu kaip prieštaraujantis viešajai tvarkai ar gerai moralei, jei kreditorius pasinaudojo skolininko patirties stoka versle. Heine, K.; Janal, R., *supra* note 14.

45 Apie 50 proc. visų analizuotų bylų.

smejo ir paties juridinio asmens interesai – siekti pelno – visuomet sutampa. Taigi dėl visų nurodytų priežasčių fiziniams asmenims, kurie dažniausiai ir ginčija laidavimo sutartis, taikyti padidintą atidumo, protingumo ir rūpestingumo standartą ne visuomet gali būti pateisinama. Paradoksalu, tačiau juridiniam asmeniui nenaudingus laidavimo sandorius nugincyti lengviau, nes įstatymas šiems sandoriams sudaryti įtvirtina papildomas taisykles⁴⁶. Plačiau – tolesniame skyriuje.

3. Probleminiai laidavimo sutarties ginčijimo aspektai

Laidavimo santykius nagrinėjantys autoriai pastebi keletą laidavimo sutarties ginčijimo atvejams būdingų tendencijų: *pirma*, rinkos dalyviai vis dar pernelyg pasitiki profesionaliais kredito teikėjais, užmiršdami, kad tai – visų pirma pelno siekiantys juridiniai asmenys; *antra* – ginčo situacijoms būdingas trilypumas, kai į dvišalius kreditoriaus ir laiduotojo santykius įsiterpia laidavimo sutarties šalimi nesantis trečiasis asmuo, kurio interesais ir sudaroma laidavimo sutartis, bei du laiduotojo valią veikiančys veiksniai: užtikrinimo reikalingas asmuo bei kreditoriaus elgesys; *trečia*, sandorius dažnai ginčija smulkių ar vidutinių įmonių akcininkai bei jų šeimos nariai ir / ar vadovai, kurių įmonės dažnai neturi jokių galimybių keisti stipresnės šalies parengto sutarties turinio, todėl tenka rinktis iš dviejų alternatyvų: arba imti kreditą ir pasirašyti laidavimo sutartį, arba kredito neimti ir pasirinkti sandomo darbuotojo kelią. Sutarties šalių lygybės principas šiuo atveju, kaip ir su verslu apskritai nesusijusių sandorių, tampa labiau deklaratyvus nei realiai pasiekiamas.

Praktika rodo, kad, nepriklausomai nuo teisinio reguliavimo lygmenų⁴⁷, galimi bent keturi neprofesionalių laiduotojų teisių užtikrinimo ir gynimo modeliai: 1) *specifinės formos reikalavimai*; 2) *imperatyvių ikisutartinių informavimo pareigų kreditoriui nustatymas*, jei laiduotojas – fizinis asmuo, nepaisant užtikrinamo sandorio rūšies; 3) *kreditoriaus pareigų informuoti apie sandorio vykdymą įtvirtinimas*; 4) *laidavimo sutarčių anuliavimas ar įsipareigojimų mažinimas*, nustačius, kad jų mastas gerokai viršija laiduotojo turto masę, o laiduotojas, sudarydamas sandorį, neturėjo ir neturi ekonominio intereso. Šios laiduotojų teisių užtikrinimo bei gynimo formos žinomos beveik visose Europos Sąjungos šalyse, tačiau Lietuvoje laiduotojo teisių apsaugos bei gynimo lygis yra gerokai žemesnis.

Minėta, kad nei Lietuvos pozityvioji teisė, nei teismų praktika nėra įtvirtinusi specialių laidavimo sutarties ginčijimo pagrindų, todėl tikėtina, kad būtent teisinės gyny-

46 Pvz., žr.: Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. sprendimą civilinėje byloje *bankrutavusi žemės ūkio kooperatinė bendrovė „Pamario paukštynas“ v. AB Šiaulių bankas* (bylos Nr. 2A-212/2011).

47 Pvz., Prancūzijoje, Belgijoje, Olandijoje, Austrijoje, Suomijoje, Estijoje ir Danijoje šie klausimai reglamentuojami *teisės aktais*, nors Austrijos, Prancūzijos ir Olandijos įtvirtintos taisyklės sukurtos teismų praktikos; Jungtinė Karalystė ir Švedija *formuoja vienodą teismų praktiką*; Švedijai, Ispanijai, Danijai ir Suomijai būdingas *specialus kreditų sektoriaus reguliavimas* kreditų įstaigų priežiūros institucijų ar ombudsmeno rekomendacijomis ir kt.

bos priemonių trūkumas laiduotojus verčia remtis iškart keliais pagrindais⁴⁸, tarp kurių vyrauja sandorių negaliojimo instituto nuostatos dėl subjektų *valios trūkumų* (CK 1.91 straipsniu dėl apgaulės, susidėjusių sunkių aplinkybių ar ekonominio spaudimo remtasi 16 kartų, CK 1.90 straipsniu dėl suklydimo – 9 kartus⁴⁹), taip pat dažnai remiamasi *turinio trūkumais* dėl prieštaravimo imperatyvioms įstatymo normoms (CK 1.80 straipsniu remtasi 10 kartų) arba CK 6.228 straipsnio nuostata dėl esminės šalių nelygybės⁵⁰. Toks ieškovų pasirinkimas logiškas ir suprantamas: dažniausio – neatlygintinio – laidavimo atveju itin svarbūs asmens valią lemiantys motyvai, kurie formuojasi dėl daugiau / mažiau asmeninių sąsajų su pagrindiniu skolininku; kita vertus, toks pasirinkimas visiškai atitinka užsienio šalių praktiką⁵¹. Dėl to net nurodžius kitą teisinį pagrindą, pavyzdžiui, CK 1.80 straipsnį, matyti, kad iš esmės sandoris ginčijamas dėl asmens valios defektų. Tačiau ieškovams vienu metu remiantis CK 1.90 straipsniu ir CK 1.91 straipsniu arba ir CK 1.80 straipsnio pagrindais⁵², reikalavimų nederėtų grįžti vienodomis faktinėmis aplinkybėmis, nes sandorio negaliojimas dėl apgaulės ir suklydimo įrodinėtinas skirtingomis sąlygomis, o nurodant ir CK 1.80 straipsnį, vienu metu ir teigiamas, neigiamas sutarties galiojimas⁵³.

Teismų praktikos analizė atskleidė, kad dažna nesėkmingo laidavimo sutarties ginčijimo priežastis – ne netinkamai pasirinkta teisės norma, o kiti veiksniai – tokie kaip sutarties ginčijimas dėl asmens, nesančio laidavimo sutarties šalimi, veiksmų (neveikimo) (dažniausiai – skolininko pagal pagrindinę sutartį); ganėtinai formalus *bonus pater familias* standarto taikymas; itin ribotas rėmimasis vartotojų teisių apsaugos nuostatomis; nepakankamas ar netikslus ekonominio laiduotojo intereso vertinimas; laiduotojo turto ir įsipareigojimų santykio analizės trūkumas; naujesnėje kasacinės instancijos teismo jurisprudencijoje plačiau pripažįstamas kreditoriaus ir skolininko interesų pusiausvyros užtikrinimo principas taip pat vis dar dažnai iškreipiamas prioritetiškai saugant kreditoriaus interesus. Kita vertus, neabejotina, kad ieškovai taip pat turėtų pasirūpinti tinkamu atstovavimu ir siekti maksimaliai išnaudoti savo procesines teises.

48 Iš 37 tyrimui atrinktų sprendimų bei nutarčių net 21 byloje buvo remtasi dviem, 6 byloje – trimis, o 1 byloje – net keturiais sandorių negaliojimo pagrindais.

49 CK 1.91 straipsnio ir CK 1.90 straipsnio pagrindai kartu su CK 6.228 straipsniu pripažįstami kaip tinkamiausi laidavimo sutarties ginčijimo pagrindai Lietuvoje. Smaliukas, A.; Šulija, G., *supra* note 8.

50 Šiuo pagrindu sutarties atsisakyti nesėkmingai bandyta du kartus; du kartus ja remtasi siekiant pakeisti sutarties turinį. Vienoje byloje, kurioje nekilo ginčo dėl laiduotojo prievolės egzistavimo, teismas sumažino palūkanas.

51 Bradgate, R., *supra* note 5, p. 546–552; DCFR vartotojų teisių apsaugai skirtos prievolių įvykdymo užtikrinimo nuostatos, numatančios ikisutartines kreditoriaus pareigas suteikti visą aktualią informaciją doktrinoje taip pat traktuotinos kaip netiesiogiai išvestinos iš bendrųjų sandorių negaliojimo dėl suklydimo ar kitų valios trūkumų nuostatų. Žr.: Storme, M. E., *supra* note 16, p. 80.

52 Vienu metu šie pagrindai naudoti 5 kartus.

53 Negaliojantys sandoriai tiek įstatymo lygmeniu, tiek teisės doktrinoje ir teismų praktikoje yra skirstomi į niekinius ir nuginčijamus: CK 1.78 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad sandoris laikomas niekiniu, jeigu jis, vadovaujantis įstatymais, negalioja, nepaisant to, yra ar ne teismo sprendimas pripažinti jį negaliojančiu, o sandoris, kurį pripažinti negaliojančiu būtinas teismo sprendimas, yra laikomas nuginčijamu sandoriu.

3.1. Laidavimo sutarties ginčijimas dėl asmens, nesančio sutarties šalimi, veiksmų

Jau minėta, kad CK 6.76 straipsnio 1 dalis imperatyviai neriboja laidavimo sutarties šalimis galinčių būti subjektų rato, tačiau praktikoje, nors laiduotojas visuomet yra labiau susijęs būtent su skolininku ir sandoris sudaromas siekiant apsaugoti jo interesus, šios sutartys paprastai sudaromos tarp laiduotojo ir kreditoriaus. Tai lemia, kad ginčijant sutartį dėl laiduotojo valios trūkumą, ieškinio faktinį pagrindą sudaro su pagrindinio skolininko ar kito asmens, nesančio laidavimo sutarties šalimi, veiksmais susijusios aplinkybės, o teismas, nustatęs, kad *galimai* apgaulės, ekonominio spaudimo ar realaus grasinimo turinį sudarančius veiksmus ar suklydimą lėmė ne kitos sutarties šalies, o trečiojo asmens veiksmai⁵⁴, ieškinį turi atmesti. Pavyzdžiui, pasirinkus netinkamą įrodinėjimo dalyką, ieškinys buvo atmestas, nes laidavimo formalumu ieškovo įtikino ne atsakovas, o trečiasis asmuo⁵⁵; net skolininkui pripažinus, kad jis įkalbėjo laiduotoją pasirašyti laidavimo sutartį ir nuspėję neigiamas laidavimo pasekmes, žadėdamas, gavęs paskolą, gražinti paskolintus pinigus, teismui teko atmesti ieškinį, nes „trečiasis asmuo nebuvo <...> sandorio šalis ir tai, kad jis neatskleidė laidavimo sutarties esmės ir pasekmių, neturi reikšmės“⁵⁶; byloje, kurioje laiduota už konkrečiam tikslui naudotiną sumą, pinigus pervedus ne paskolos sutarties šaliai ir juos pasidalijus kredito gavėjui ir dar dviem asmenims, taip pat neįrodinėti ir neginčyti kreditoriaus veiksmai⁵⁷; ieškinys pareikštas kreditoriui, nors baudžiamojoje byloje konstatuoti neteisėti skolininko veiksmai⁵⁸. Tiesa, nors CK 1.91 straipsnis nedraudžia sandorio pripažinti negaliojančiu, jeigu apgaulę, smurtą ar grasinimus panaudojo ne kita sandorio šalis, o (į bylą kaip atsakovas įtrauktas – *aut. past.*) trečiasis asmuo, tačiau jis gali būti pripažintas negaliojančiu tik tuo atveju, *jei kita sandorio šalis žinojo arba turėjo žinoti šiuos faktus*. Kažin ar byloje būtų priimti kitokio pobūdžio sprendimai, jei į procesą būtų įtraukti papildomi atsakovai, nes kitos šalies – dažniausiai kredito įstaigos – ir skolininko paprastai nesieja glaudūs ryšiai, todėl jos žinojimą ar turėjimą žinoti (kitaip tariant, kad jai buvo atskleisti laiduotojo motyvai ir priežastys) įrodyti būtų sunku ar net neįmanoma. Kita vertus, įrodyti neteisėtus kreditoriaus veiksmus būtų nelengva ir dėl to, kad Lietuvoje net profesionaliems rinkos dalyviams nenumatyta jokių specifinių ikisutartinių pareigų. Tuo metu skolininko ir laiduotojo nei laidavimo, nei kredito ar panašaus pobūdžio (iki) sutartiniai santykiai nesieja, tačiau, net nustačius tokių santykių egzistavimą, tai vargiai sudarytų prielaidas nuginčyti laidavimo sutartį, nes asmens motyvai ar tikslai, jei jie nebuvo atskleisti kitai šaliai, neturi teisinės reikšmės. Tokiu

54 Kai atsakovu nurodyta tik laidavimo sutarties šalis.

55 Šiaulių apygardos teismo 2011 m. birželio 23 d. sprendimas civilinėje byloje *D. G. v. AB Ūkio bankas ir UAB „Betoneris“* (bylos Nr. 2-486-372/2011).

56 Vilniaus apygardos teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje *BIGBANK AS v. V. V. ir R. K.* (bylos Nr. 2A-368-340/2012).

57 Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 14 d. nutartis, *supra* note 24.

58 Vilniaus apygardos teismo 2010 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje „*Swedbank*“, *AB v. M. L. ir Ž. P.* (bylos Nr. 2A-82-611/2010).

atveju nenuginčijusiam sutarties laiduotojui lieka bene vienintelis kelias – reikalauti atlyginti nuostolius, nes ši teisė egzistuoja visais atvejais, kai įrodomos civilinės atsakomybės sąlygos. Tačiau užsienio praktika rodo, kad kreditoriaus žinojimą / turėjimą žinoti apie skolininko veiksmus galima įrodyti remiantis teismų praktikoje suformuotomis taisyklėmis⁵⁹ ir taip užtikrinti šalių valios neatitinkančių sutarčių eliminavimą iš civilinės apyvartos.

3.2. Kreditoriaus, skolininko ir laiduotojo interesų pusiausvyros paieškos

Tai, kad sutarties įsipareigojimų įvykdymo klausimas visada yra susijęs su mažiausiai dviejų asmenų interesų pusiausvyros paieškomis, neabejotinai liudija sutarties įvykdymo užtikrinimo institutui būdingos dvejopo pobūdžio funkcijos: viena vertus, bet kuri užtikrinimo priemonė kreditoriui teikia papildomų garantijų sutarties neįvykdymo atveju, kita vertus, ji skatina skolininką kuo greičiau įvykdyti prievolę ir nepatirti neigiamų pasekmių. Tačiau santykiuose dalyvauja ir trečiasis subjektas – laiduotojas, kurio valia dėl prievolių įvykdymo užtikrinimo santykiams būdingo trilypumo ir laiduotojo bei pagrindinio skolininko fiduciarinio (didžiausio pasitikėjimo) santykių pobūdžio⁶⁰ beveik visuomet yra veikiama dviejų subjektų: pagrindinio skolininko iš vienos pusės ir dažnai profesionalaus kreditų sistemos dalyvio – iš kitos pusės. Akivaizdu, kad galutiniam sprendimui lemiamos reikšmės gali turėti vieno ar net abiejų asmenų pozicija, paaiškinimai ar nurodymai.

Nors patys teismai pripažįsta, kad laidavimo sandoriai, atsižvelgiant į jų prigimtį, šalis bei sudarymo aplinkybes, laikytini rizikingais⁶¹, vis tik tokia rizika neturėtų būti priskiriama išimtinai laiduotojams ir neturėtų būti laikomasi vienos pozicijos, jog „laidavimas kredito santykiuose yra įprastas sandoris, tokia praktika visuotinai pripažįstama ir laikoma sąžininga – laiduotojas papildomai nurodo, kad tiki verslo sėkme <...>“⁶², nes tai pabrėžia objektyvų (bendrą), o ne subjektyvų (konkrečios situacijos) elgesio vertinimą. Teismai konstatuoja: „Net pripažinus, kad ieškovas tik <...> sutarties pasirašymo metu pranešė <...> apie būtinybę pasirašyti laidavimo sutartį, tai neatleido

59 Remiantis Lordų rūmų sprendimu byloje *Barclays Bank plc. v. O'Brien*, užtikrinimo sandoris gali būti naikinamas, jei: a) skolininko veiksmai turėjo įtakos negaliojimą lėmusiems veiksniams kilti; c) kreditorius tokį poveikį pastebėjo ar turėjo pastebėti. Laikoma, kad kreditorius tai pastebėjo, jei: a) kreditoriui buvo žinoma apie glaudžius skolininko ir laiduotojo ryšius, o b) laiduotojas neturėjo jokio finansinio intereso. Žr.: Bradgate, R., *supra* note 5, p. 548–549. Vėlesniame sprendime bankams nustatyta pareiga įdėmiai analizuoti kiekvieną atvejį, kai ryšys tarp skolininko ir laiduotojo nėra komercinis, o sandoris sudaromas išimtinai skolininko naudai. Chen-Wishart, M. *Contract law*. Oxford: New York (N.Y.): Oxford University Press, 2008, p. 363–364.

60 Žr., pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje *V. S. v. AB Ūkio bankas* (bylos Nr. 2A-356/2011).

61 *Supra* note 38.

62 Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje „*Swedbank*“, *AB v. T. B.* (bylos Nr. 2A-154/2011). *Swedbank, AB* – būtent taip dabar galima registruoti juridinių asmenų registre. *Swedbank, AB* buvo pirmoji tuo pasinaudojusi įmonė, dabar jau toks būdas, įprastas užsienyje, paplito ir Lietuvoje. Žr. <http://www.registrucentras.lt/jar/p/index.php?pav=swedbank&kod=&sav=&sta=&for=&p=1>

atsakovo nuo pareigos įvertinti (tačiau kreditoriui pareigos informuoti nekilo – *aut. past.*) laidavimo sutarties pasirašymo pasekmes ir neatėmė iš jo teisės nepasirašyti šios sutarties. Byloje nėra duomenų, kad atsakovas, jo teigimu, *netikėtai* sužinojęs apie laidavimą, siūlė keisti kreditavimo sutarties sąlygas, atsisakant nuo laidavimo arba prašė atidėti kreditavimo sutarties pasirašymą⁶³; bankui *galimai* nurodžius, kad vekselyje įmonės darbuotojas turi „pasirašyti kaip įmonės atstovas“⁶⁴, teismas konstatavo, kad jis pagal išsilavinimą (*vidurinis*) ir užimamas pareigas (*dir. pavaduotojas*) *turėjo suvokti teisines pasekmes* (o ne kreditorius turėjo išaiškinti – *aut. past.*), nes laidavo ne pirmą kartą (t. y. tokiu pat būdu pasirašė – *aut. past.*); banko atstovams *galimai* nurodžius, jog vadovui kyla asmeninė atsakomybė už bendrovės veiklą, teismas konstatavo, kad „savo iniciatyva teikti informacijos apie skolą, kurios įvykdymą užtikrina laidavimas, ar, dar daugiau, išaiškinti laiduotojui, jog šis pagal įstatymą laidavimo sutarties gali ir nesudaryti, kad jo veikimas šiuo atžvilgiu yra dispozityvus, kreditorius neprivalo“⁶⁵; ieškovo teiginį, jog banko atstovai išaiškino, jog laidavimo sutartį asmuo pasirašo kaip įmonės direktorius ir laidavimas yra įmonės, o ne jo asmeninis, teismas laikė nepagrįstu ir deklaratyviu (nors asmuo, gavęs reikalavimą mokėti, nurodė, kad jis nebėra laiduotojas, kadangi už Bendrovę atsako dabartinis direktorius): „apeliantas, būdamas verslininkas ir turėdamas patirties kreditavimo srityje, *turėjo suprasti* (o ne jam išaiškinti – *aut. past.*), kad kredito gavėjas negali laiduoti už save, nes tokiu atveju laidavimas, kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, taptų beprasmis. Be to, privataus juridinio asmens, kuriam suteikiamas kreditas, vadovo, kaip ir akcininkų⁶⁶, *laidavimas yra įprasta bankų taikoma kreditų grąžinimo užtikrinimo priemonė* ir nagrinėjamu atveju atsakovo atžvilgiu ji nevertintina kaip išskirtinė“⁶⁷; „bankas *gal ir žadėjo nereikalauti įsipareigojimų vykdymo*, jei kreditą grąžins kredito gavėjas, bet šis pažadas buvo sąlyginis, nes paimtas ir panaudotas kreditas turi būti grąžintas“; „pakankamai svarbi aplinkybė, *patvirtinanti banko sąžiningumą* (kuris yra preziumuojamas – *aut. past.*), yra ta, kad tiek vekselį išdavusi bendrovė, tiek ir kitas už vekselį laidavęs asmuo *neginčija savo prievolių*“⁶⁸. Taigi taikant tik objektyvų sąžiningumo kriterijų, nevertinant trečiojo asmens veiksmų ir neteikiant reikšmės ikisutartinėms kreditoriaus pareigoms, susiklosto situacijos, kai sandoris gali būti paliktas galioti net ir nesant vienos iš šalių valios: „vien tai, kad jie nesuprato sandorio pasekmių, buvo neinformuoti ir nepatyrę,

63 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AS „Parex banka“ v. A. L.* (bylos Nr. 2A-551/2010). AS – Latvijos bendrovės teisinė forma: Žr.: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Citadele_bankas>.

64 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *UAB Medicinos bankas v. A. ir A. Š.* (bylos Nr. 2A-388/2012).

65 Vilniaus apygardos teismo 2010 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Escala“ v. D. M.* (bylos Nr. 2A-921-464/2010).

66 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. K. v. Danske Bank A/S* (bylos Nr. 3K-3-258/2011).

67 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje *AB SEB bankas v. T. N.* (bylos Nr. 2A-81/2012).

68 *Supra* note 65.

teismo vertinimu, nėra pagrindas laidavimo sutartį pripažinti negaliojančia⁶⁹; „net ir pripažinus faktą, kad ieškovė suklydo, nebūtų jokio pagrindo tokį suklydimą laikyti esminiu, nes jį nulėmė pačios ieškovės neatsargumas <...>“⁷⁰. Bendrosios teisės sistemoje suformuotos priešingos taisyklės – vien akcijų turėjimas ar vadovavimas įmonei nėra pakankami teigti, jog sutartis sudaryta laiduotojo interesais, todėl, nustačiusi nekomercinį laidavimo pobūdį, kredito įstaiga privalo būti aktyvi ir ne tik tirti šalies ketinimus, bet ir atskleisti visas svarbias aplinkybes bei pasiūlyti teisinę pagalbą⁷¹.

Užsienio valstybėse, sprendžiant panašias problemas, pasirinktos keleriopo pobūdžio taisyklės. Pavyzdžiui, Prancūzijoje ir Belgijoje⁷², kuriose dauguma laidavimo sutarčių taip pat sudaromos pagal standartines sąlygas, vien rašytinės formos reikalavimas laiduotojų interesams apsaugoti pripažintas nepakankamu, todėl sutarties sudarymo metu laiduotojo reikalaujama *savo ranka* surašyti specialaus turinio pareiškimą. Tikimasi, kad taip laiduotojas turės daugiau galimybių suvokti sudaromo sandorio pasekmes. Kitose šalyse, laiduojant fiziniam asmeniui, nepaisant užtikrinamo sandorio rūšies, kreditoriui nustatytos imperatyvios ikisutartinės pareigos⁷³, kurių neįvykdžius, sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu (pvz., Olandijoje kaip sudarytas dėl sulydimo⁷⁴), gali būti sumažintas laiduotojo atsakomybės mastas (pvz., Švedijoje⁷⁵, Suomijoje⁷⁶) arba kreditoriui gali kilti ikisutartinė civilinė atsakomybė (Vokietijoje⁷⁷). Imperatyvios kreditoriaus pareigos informuoti daugelyje valstybių kildinamos iš teismų praktikos, suformuotos taikant bendrąsias sandorių negaliojimo dėl suklydimo nuostatas⁷⁸,

69 *Supra* note 41.

70 Panevėžio apygardos teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje *I. P. v. kooperatinė bendrovė Rokiškio kredito unija, A. S., J. S., M. S.* (bylos Nr. 2A-733-280/2012).

71 Chen-Wishart, M., *supra* note 60, p. 363–365.

72 Ši nuostata į Prancūzijos civilinį kodeksą įtraukta 2003 m., o 2007 m. labai panaši taisyklė įtvirtinta Belgijos civilinio kodekso 2043 *quinquies* (3) straipsnyje. Žr.: Colombi Ciacchi, A., *supra* note 29, p. 825.

73 Ginčijant sutartį, įrodinėjimo našta perkeliama kreditoriui – būtent jis turi įrodyti, kad informacija tinkamai suteikta. Informavimo pareigos įtvirtintos Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Suomijoje, Airijoje, Olandijoje, Rumunijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje, tačiau tik Austrijoje, Suomijoje ir Airijoje tai padaryta įstatymu

74 Haentjens, M. The Netherlands [interaktyvus]. Oxford scholarship online, 2011 [žiūrėta 2013-04-14]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559-chapter-18>>, *supra* note 7.

75 Švedijoje, nustačius, kad banko darbuotojai neatskleidė sutarties esmės ir taip pažeidė informavimo pareigas, atsakomybės apimtis gali būti mažinama dėl kreditoriaus kaltės. Colombi Ciacchi, A., *supra* note 29, p. 823–824; 826

76 Mikkola, T. Finland [interaktyvus]. Oxford scholarship online, 2011 [žiūrėta 2013-04-14]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559-chapter-9>>, *supra* note 7.

77 Nors Vokietijoje *culpa in contrahendo* doktrina taikoma išimtiniais atvejais, o sandoriai dažniau naikinami dėl prieštaravimo gerai moralei, pastaruoju metu ši praktika kritikuojama ir siūloma plėsti lankstesnės *culpa in contrahendo* doktrinos taikymą. Rott, P. Germany [interaktyvus]. Oxford scholarship online, 2011 [žiūrėta 2013-04-17]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559-chapter-11>>, *supra* note 7.

78 Olandijoje ir Belgijoje.

taip pat perdėtos įtakos⁷⁹ bei geros valios ir sąžiningumo⁸⁰ doktrins. Labai panašios nuostatos įtvirtintos ir DCFR: būtent sutarties atšaukimo ar nugincijimo galimybę dėl netinkamo kreditoriaus pareigų vykdymo numato DCFR IV. G 4:101-4:107 nuostatos, taikomos vartojimo santykiams⁸¹.

Tiesa, kreditoriaus informavimo pareigų mastas skirtingose šalyse yra nevienodas: nors Olandijoje kreditorius privalo atskleisti tiek bendrą, tiek individualią sandorio riziką, o Anglijoje – ir pasiūlyti nepriklausomo specialisto konsultaciją, taip pat, nustačius kreditoriui žinomą nekomercinio laidavimo faktą, preziumuojama perdėta kreditoriaus įtaka, Belgijoje tėra reikalaujama aptarti visas užtikrinamas sumas bei nuo įstatymo nukrypstančias sutarties nuostatas, o Austrijoje pareiga informuoti apie skolininko finansinę būklę kyla tik jei kreditorius žinojo ar turėjo žinoti, kad prievolė gali būti neįvykdyta; Olandijos teismų praktikoje konstatuota, kad bankas nėra įpareigotas atsisakyti sudaryti sutarties su pakankamų finansinių galimybių neturinčiu vartotoju, tačiau jis, prieš sudarant sutartį, privalo jam patarti⁸², Švedijos aukščiausiasis teismas, remdamasis Švedijos finansų priežiūros institucijos rekomendacijomis, suformavo kitokią taisyklę: laidavimo sutartis su neprofesionalių laiduotoju gali būti sudaroma tik jei jo mokumo ataskaita rodo, kad prievolė gali būti įvykdyta.

Pastebėtina, kad kai kuriose šalyse ir netinkamas sutartinių kreditoriaus pareigų vykdymas gali turėti įtakos laiduotojo atsakomybei. Pavyzdžiui, Švedijos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad kreditorius, uždelsęs kreiptis į laiduotoją, per šį laiką įmonės (skolininkės) dalininkams spėjus išvykti iš šalies, savo veiksmais laiduotojui iš esmės apribojo galimybę pareikšti jiems reikalavimus, t. y. pažeidė imperatyvią kreditoriaus pareigą užtikrinti, kad tokia reikalavimo teisė nebūtų prarasta, todėl laiduotojas atleistinas nuo atsakomybės⁸³. Be to, Prancūzijoje ir Danijoje – kasmet, Suomijoje – kas pusmetį, Belgijoje – mažiausiai kartą per metus kreditorius laiduotoją privalo informuoti apie skolininko įsipareigojimų vykdymą, o Estijoje privaloma informuoti ir apie gresiantį skolininko bankrotą. To nepadarius, laiduotojas visiškai arba iš dalies neatsako už sumas, dėl kurių buvo pavėluotai informuotas. DCFR, greta ikisutartinių pareigų, kreditoriui taip pat numato kasmetinę laiduotojo informavimo pareigą (IV.G. – 4:106 str.).

Manytina, kad ir Lietuvoje kreditoriai, žinodami, kad nustačius neteisėtą jų poveikį formuojantis asmens valiai, sutartis galėtų būti nugincijama, būtų suinteresuoti bent susilaikyti nuo paaiškinimų, kad „nekreiptų dėmesio, tai dėl formalumo⁸⁴“, o laiduotojas turėtų didesnę galimybę įvertinti sudaromo sandorio pasekmes. Paradoksalu, ta-

79 Didžioji Britanijoje ir Velse.

80 Škotijoje, Ispanijoje, Švedijoje, Danijoje, Rumunijoje.

81 Remiantis DCFR IV. G. 4:101 str. 2 d. b) punktu, skyriaus nuostatos taikomos ir užtikrinus verslo sandorius, nebent laiduotojas skolininkui (juridiniam asmeniui) galėjo daryti esminę įtaką, pvz., jam priklauso 50,01 proc. akcijų ir pan.

82 Haentjens, M., *supra* note 76.

83 Persson, A. Sweden [interaktyvus]. Oxford scholarship online, 2011 [žiūrėta 2013-04-14]. <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559-chapter-25>>, *supra* note 7.

84 *Supra* note 61.

čiau vienintelė dėl valios trūkumų anuliuota laidavimo sutartis buvo sudaryta juridinių asmenų⁸⁵.

3.3. *Bonus pater familias* standarto problema

Bonus pater familias standartas, pažodžiui reiškiantis gerą šeimos tėvą, yra tam tikras etalonas, pagal kurį vertinami civilinės teisės subjektų veiksmai. Visuotinai pripažįstama, kad aukštesni atidumo, rūpestingumo ir apdairumo standartai taikomi verslininkams ar profesinę veiklą vykdančioms asmenims, žemesni – vartotojams. Vis dėlto laidavimo ginčijimo praktikoje pastebima tam tikra *bonus pater familias* standartų suartėjimo ir absoliutinimo tendencija: verslo sutarčių laidavimo atvejais apskritai taikomi griežtesni atidumo ir rūpestingumo reikalavimai, o vartojimo santykiuose vertinamus amžius, išsilavinimo, sandorių sudarymo patirties ir pan. kriterijus šiandienos visuomenėje atitinka didžioji dalis subjektų, todėl abiem atvejais pasiekama panašaus rezultato. Įvertinus, kad daugiau nei 4/5 atvejų sutarčių ginčijo laiduotojai – fiziniai asmenys, daugeliu atvejų reikalavimus grindę nesąžininga kreditorių ir / ar skolininkų veiksmų įtaka, manytina, jog praktikoje per dažnai remiamasi pernelyg formaliomis ar net paviršutiniškomis *prielaidomis* apie sandorio esmės suvokimą: „Atsakovo vadovaujama bendrovė <...> žemės sklypus buvo numačiusi padalyti į atskirus <...>, juos parduoti ir gauti pelną. Tai patvirtina, kad atsakovas vadovavo bendrovei, kuri užsiėmė nekilnojamojo turto verslu (žemės ūkio bendrovė – *aut. past.*). <...> atsakovas, kaip bendrovės, užsiimančios nekilnojamojo turto verslu, vadovas *žinojo arba turėjo žinoti, kad bankai, suteikdami didelius kreditus, jų grąžinimą užtikrina turto įkeitimu ir laidavimu*. Be to, atsakovas *turėjo* savo individualią įmonę, todėl jam tokia bankų praktika neabejotinai *turėjo būti* žinoma. Juridinio asmens <...> vadovo laidavimas yra įprasta bankų taikoma <...> užtikrinimo priemonė⁸⁶ ir <...> ji nevertintina kaip išskirtinė⁸⁷; „nors turi tik vidurinį išsilavinimą, užimamos pareigos ir veiklos sfera – *klientų paieška, veiklumas, sandėlio tvarkymas patvirtina, kad turėjo patirties komerciniuose dalykuose*“⁸⁸; apeliantas, būdamas verslininkas ir turėdamas patirties kreditavimo srityje, *turėjo suprasti*, kad kredito gavėjas negali laiduoti už save, nes tokiu atveju laidavimas, kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, taptų beprasmiškas⁸⁹; „vadovavo įmonei, yra pasirašęs ne vieną sutartį, *galėjo ir turėjo teisingai suvokti* sutarčių sąlygas ir pasekmes⁹⁰; „apeliantė, būdama apdairi ir atidi, *turėjo (galėjo) suprasti*, jog ginčo sandorių sudarymas sukelia teisinės pasekmes <...>, kadangi kitas protingas asmuo tokioje situacijose suprastų, jog, sudarius laidavimo sandorį, šalis prisiima jame numatytus įsipareigojimus (CK

85 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Lietuva Statoil“ v. UAB „DL Logistika“ (bylos Nr. 2A-1586/2012). Tačiau laidavimo sutartis buvo panaikinta tik apskundus anksčiau nepalankų sprendimą ir LAT bylą grąžinus nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

86 Autorė pažymi, kad vadovo, kai jis yra akcininkas, laidavimas – dažnai pasitaikanti priemonė, tačiau vien vadovo laidavimas aptiktas vos 2 bylose, žr.: *supra* note 64, 65.

87 *Supra* note 64.

88 *Supra* note 65.

89 *Supra* note 68.

90 *Supra* note 63.

1.5 str.)⁹¹; „suaugusi moteris, įgijusi aukštąjį pedagoginį išsilavinimą, dirba mokytoja, laidavimo sutartis buvo sudaryta kredito įstaigoje, darytina išvada, kad ieškovė pagal savo socialinę padėtį, išsimokslinimą ir amžių turėjo suprasti <...> laidavimo sutarties prasmę⁹². Taigi teismai, konstatuodami, kad su verslu susijusiems asmenims dėl, pavyzdžiui, objektyvaus akcijų turėjimo ar vadovavimo įmonei fakto, o nesusijusiems – dėl jų amžiaus, išsilavinimo ar patirties turi būti žinoma bankų kreditavimo veikloje paprastai naudojama kelių užtikrinimo priemonių praktika su visais ypatumais bei teisinėmis pasekmėmis, nelinkę aiškintis, ar kiekvienu konkrečiu atveju tokie argumentai gali pateisinti sandorio palikimą rinkoje. Be to, sutartis ginčijant dėl suklydimo, susidėjusių sunkių aplinkybių, ekonominio spaudimo ar apgaulės, ne tiriami atskiri subjektyvūs sandorių negaliojimo pagrindo požymiai, bet apsiribojama objektyviu matu, kaip antai: „sandorio sąlygos turi būti ne šiaip nenaudingos, o iš esmės sunkios. Laidavimo institutas yra įprastas bankų paskolų užtikrinimo garantas ir šiuo ginčo atveju laidavimo sutarčių sudarymas nebuvo kuo nors išskirtinis⁹³; „Teismo nuomone, palyginus visų laidavimo sutarčių, lydėjusių kredito sutartį, turinį negalima padaryti išvados, kad atsakovų pasirašyta sutartis yra išskirtinio turinio⁹⁴. Taigi ne svarstomos su *konkretaus asmens valia* susijusios sandorio negaliojimo sąlygos ar analizuojamas *konkrečios sutarties turinys* (subjektyvusis elementas), o konstatuojamas įprastos bankų praktikos sąžiningumas (objektyvusis elementas), kuris, nuo šios praktikos nenustačius nukrypimo, reiškia ir kreditoriaus sąžiningumą. Vis dėlto manytina, kad nustačius standartinių laidavimo sutarčių sudarymo faktą, turėtų būti svarstoma apie standartinių sąlygų kontrolę, *contra proferentem* taisyklės ir silpnesnės šalies gynimo principo taikymą, tačiau tai savaime niekaip nepagrindžia sudarytos sutarties teisėtumo. Be to, daugeliu atvejų ieškinio pagrįstumą neigiančia aplinkybe vertinamas laidavimo ginčijimo tik „pareiškus ieškinį“, „gavus preliminarų sprendimą“ ar neginčijimo „iškart pasirašius sutartį“ faktas, autorės nuomone, kartais *gali tik patvirtinti*, jog asmuo *tikrai nesuvokė* nei sudaromo sandorio esmės, nei jo pasekmių.

Manytina, kad visais panašiais atvejais turėtų būti analizuojamas ne tik objektyvusis – siektinas asmens elgesio standartas be subjektyviųjų veiksmų, bet ir galima subjektyviųjų aspektų įtaka – paties kreditoriaus (arba ir skolininko) veiksmai ir / ar neveikimas. Taigi tas pats *bonus pater familias* standartas galėtų suteikti atspirties tašką vertinant laiduotojo valios formavimosi procesą ir padėti įvertinti, ar kitas asmuo, veikiamas analogiškų objektyvių bei subjektyvių faktorių visumos, laisva valia būtų prisiėmęs tokio masto išpareigojimus. Tačiau kreditoriams nenustačius imperatyvių pareigų ir visą sudaryto sandorio riziką perkeliant laiduotojams, šie gali būti priversti visą gyvenimą šalinti neigiamas laidavimo pasekmes. O tai neabejotinai turės įtakos šalies ekonominei padėčiai.

91 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartis, *supra* note 24.

92 *Supra* note 71.

93 *Supra* note 37.

94 Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. vasario 27 d. sprendimas civilinėje byloje *UAB Medicinos bankas v. BUAB „Spintų meistrai“, UAB „Renginių studija“, A. G., V. K., V. K.* (bylos Nr. 2-259-370/2009).

3.4. Ekonominio intereso reikšmė

Kol Lietuvoje laidavimas negausiai analizuojamas tik teisės srityje, visuotinai pripažįstama, kad savo prigimtimi – tai finansinio pobūdžio sutartis, dėl specifinių bruožų puikiai tinkanti verslo situacijoms⁹⁵. Nekvestionuojant, kad sutartis šalims padeda išvengti rinkai būdingos rizikos⁹⁶, tai, jog šiuolaikiniame tinkamu kreditų sistemos funkcionavimu paremtame visuomenės vystymosi procese sutarties įvykdymo užtikrinimo priemonės atlieka, be kitų, ir ekonominę funkciją⁹⁷, o ekonominio kriterijaus vertinimas gali padėti nustatyti ne tik asmens statusą sutarties atžvilgiu⁹⁸, bet ir nurodyti teisės tobulinimo kryptį⁹⁹, aptarta teismų praktika atrodo gana kontroversiška.

Neįvertinta lieka ir tai, kad civilinėje teisėje egzistuojant sutarčių atlygintinumo prezumpcijai¹⁰⁰, o CK 6.76 straipsnio 1 dalyje šalims leidžiant sudaryti ir atlygintines laidavimo sutartis, didžioji dalis laidavimo atvejų vis dėlto yra neatlygintiniai¹⁰¹. Lietuvos ir užsienio teismų praktika rodo, kad neretai be atlygio laiduoja sutuoktiniai, šeimos nariai, draugai ar verslo partneriai, vedini asmeninių paskatų – padėti artimajam ar išlaikyti santykius, t. y. jų *pagrindinis tikslas* nėra naudos siekimas, o dažniausio, t. y. akcininkų ar vadovų, laidavimo už įmonės prievoles atvejais itin svarbios tampa socialinės-ekonominės laidavimo priežastys: labai dažnai maža ar vidutinio dydžio įmonė, norėdama gauti finansavimą, jam užtikrinti tegali pasiūlyti įmonės dalyvio, jo šeimos narių, artimų draugų ar darbuotojų laidavimą¹⁰². Kitaip tariant, šiuo atveju laidavimas tampa konstitucinės asmens ūkinės komercinės veiklos laisvės įgyvendinimo sąlyga ir kartu koreliuoja su išvestiniais *pacta sunt servanda* ir sutarčių laisvės principais. Nėgana to, šis principas, nustačius laiduotojo ir verslo santykių ryšį, lemia išvadą ir dėl laiduotojo statuso, ir dėl sutarties šalių lygiateisiškumo: „šalys <...> nebuvo priklausomos viena nuo kitos, todėl *galėjo laisvai derinti* sutarties sąlygas“¹⁰³; laiduotojas, <...> verslininkas, <...> savo verslo rizika ėmėsi veiksmų paskolai gauti ir jos grąžinimą užtikrinti tokiomis sąlygomis, kokios buvo priimtinos atsakovui, bei neįrodė, kad atsakovas primetė savo valią“¹⁰⁴; „atsakovas nepagrįstai teigia, kad banko vienašališkai pateiktas sutarčių tekstas negalėjo būti sąžiningų ir lygiateisių derybų objektu. <...> nustatyta, kad atsakovas užsiima verslu, buvo vienintelis akcininkas ir direktorius, <...> sudarinėjo sutartis. Sutarties keitimas teismo sprendimu yra išimtinė priemonė. Priešingas aiškinimas verstų nepasitikėti sudarytomis sutartimis <...>“¹⁰⁵.

95 Heine, K.; Janal, R., *supra* note 45.

96 *Economic analysis of the DCFR: the work of the Economic Impact Group within CoPECL*, *supra* note 4, p. 84.

97 Drobniņ, U. Towards European Civil Code. Security Rights in Movables. In *Towards a European Civil Code*, *supra* note 12, p. 1029. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference*, *supra* note 18, p. 2521–2522.

98 Pvz., atribojant bendraskolį ir laiduotoją. *Principles of European Law. Personal Security*, *supra* note, p. 97.

99 Heine, K.; Janal, R., *op. cit.*

100 Ambrasienė, D., *et. al.*, *supra* note 23, p. 127.

101 Rasta tik viena nutartis, kurioje akcininkai laidavo atlygintinai.

102 Colombi Ciacchi, A., *supra* note 29, p. 819; Bradgate, R., *supra* note 5, p. 548.

103 *Supra* note 64.

104 *Supra* note 37.

105 *Supra* note 63.

Taigi, Lietuvos teismų praktikai taikant objektyvųjį *bonus pater familias* standartą bei laikantis pozicijos, jog teismas sutarties turinį gali keisti tik prieštaravimo imperatyvioms teisės normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei atvejais, taip užtikrinant *pacta sunt servanda* principo viršenybę, užsienyje pripažįstama, kad rinka „gali klysti“¹⁰⁶, todėl pati visų problemų išspręsti yra nepajėgi¹⁰⁷. Akivaizdu, kad būtent ekonominis konkrečios laidavimo sutarties efektyvumas atskleidžia, ar ji atliks užtikrinamąją funkciją ir todėl gali likti galioti, ar laidavimas yra „neefektyvus“, dėl to beprasmis ir pateisina teisinę intervenciją į sutartinius santykius¹⁰⁸.

Dėl anksčiau nurodytų priežasčių neatlygintinio laidavimo tendencija buvo įvertinta užsienio šalių įstatymo leidėjų bei teismų praktikos, pagal kurią ekonominio intereso nebuvimas greta neproporcingo prisiimtų įsipareigojimų ir turimo turto santykio gali būti pakankama prielaida sandorį nugincyti, tam tikrais atvejais net preziumuojant tokio sandorio negaliojimo faktą¹⁰⁹, arba – kitais atvejais – tai gali lemti laiduotojo įsipareigojimų mažinimą. Laidavimo sutarčių anuliavimas minėtais atvejais pripažįstamas Vokietijoje, Graikijoje, Prancūzijoje ir Belgijoje, kuriose taikoma „*viskas arba nieko*“ taisyklė, reiškianti, kad sandoris arba paliekamas galioti, arba ne¹¹⁰, o laiduotojo atsakomybės mato mažinimas, kaip laiduotojo teisių gynimo būdas, pripažįstamas Austrijoje, Suomijoje ir Švedijoje¹¹¹. Manytina, kad pastarasis sutartinių santykių reguliavimo metodas, atitinkantis visuotinai pripažįstamą *favor contractus* principą, yra lankstesnis ir geriau užtikrina civilinės apyvartos dalyvių interesus, nes leidžia pakoreguoti šalių teises ir pareigas, kartu išsaugant pačią sutartį. Ir nors vieni laiduotojai akivaizdžiai neturi jokio ekonominio intereso, kiti (įmonių dalyviai ar jų sutuoktiniai) – turi bent netiesioginį, vis dėlto teisinės gynbos prasme šios laiduotojų grupės užsienio praktikoje ginamos analogiškai¹¹².

Nors jau keletą dešimtmečių senosios Europos valstybės didina laiduotojų teisių apsaugą, tyrimas atskleidė, kad Lietuva, greta Lenkijos ir Italijos, pagrįstai priskiriama prie valstybių, kuriose laiduotojai savo teisėms ginti negali panaudoti jokių specialių priemonių¹¹³. Lietuvoje nėra pasirinktas nė vienas 3 skyriaus pradžioje nurodytas laiduotojų teisių gynimo variantas, ir nors sutartis ginčijantys laiduotojai gana dažnai nurodo, kad laidavimo sutartis jiems visiškai nenaudinga ir kad jie, žinodami tikrąją

106 Colombi Ciacchi, A.; Weatherill, S., *supra* note 7.

107 Colombi Ciacchi, A., *supra* note 29, p. 820.

108 Heine, K.; Janal, R., *supra* note 14.

109 Vokietijoje ši prezumpcija galioja esant šeimos teisiniams santykiams. Colombi Ciacchi, A. Non-Legislative Harmonisation of Private Law under the European Constitution: The Case of Unfair Suretyships, *supra* note 12, p. 202.

110 Tačiau Belgijoje šie sandoriai negalioja *ab initio*, o Prancūzijoje galiojimas priklauso nuo turtinės padėties ginčo metu.

111 Colombi Ciacchi, A., *supra* note 29, p. 831.

112 Netiesioginis finansinis interesas, pvz., tai, kad laiduotojo pagrindines pajamas sudaro iš skolininko – juridinio asmens – gaunamos lėšos, greta skolininko įsipareigojimų ir turtinės padėties disbalanso, Vokietijos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nėra pripažįstamas pakankamu netaikyti prieštaravimo viešajai tvarkai ar gerai moralei prezumpcijos.

113 Colombi Chiacci A., *supra* note 12, p. 836; *supra* note 112, p. 198.

sutarties prasmę, niekada nebūtų jos pasirašę, ekonominis interesas bei laiduotojo turtinės padėties ir prisiimtų įsipareigojimų santykis arba apskritai nevertinamas, arba vertinamas kaip teisiškai nereikšmingas. Pavyzdžiui, konstatuota, jog „motyvai dėl <...> laiduotojos tinkamumo dėl jos blogos turtinės padėties yra teisiškai nepagrįsti, nes šie motyvai liečia ieškovės interesus. Atsakovė neatstovauja ieškovei, todėl jos motyvai <...> yra nepagrįsti¹¹⁴“; „Apeliantas, teigdamas, kad <...> sutartis jam visiškai nenaudinga, akcentavo, jog jis yra tik samdomas trečiojo asmens vadovas, nėra <...> dalyvis (narys), turintis <...> pajų. Šiuo atveju atsakovas dėl atsisakymo sudaryti laidavimo sutartį rizikavo tik darbo netekimu. Pats <...> nurodė, kad laidavimo sutartį pasirašė, nenorėdamas prarasti darbą. <...> teismas teisingai pažymėjo, kad atsakovas <...> sutartį pasirašė nesuteikdamas reikiamos reikšmės galimoms pasekmėms ir tai laikytina jo nepdairiu, neatsakingu elgesiu“; „neturi teisinės reikšmės <...>, jog laidavimo sutarties sudarymo dieną jis nedisponavo lėšomis ar <...> turtu, nes jis įsipareigojo atsakyti <...> ir turtu, gautinu ateityje. <...> būtent kreditorius sprendžia, ar <...> sutartis yra pakankamas prievolių užtikrinimo būdas, o laiduotojas, pasirašydamas <...> sutartį, iš esmės pripažįsta, jog bus pajėgus <...>“¹¹⁵ Tai, kad už darbdavius neatlygintinai laiduoja darbuotojai¹¹⁶ ar akcininkų sutuoktiniai¹¹⁷, teismams taip pat neatrodo svarbu, ir nors pripažįstama, kad (neatlygintinių – *aut. past.*) laidavimo sutarčių sudarymas pats savaime <...> nėra labai naudingas¹¹⁸, vis dėlto laidavimo sutarties rizika priskiriama išimtinai laiduotojui, o ekonominio naudingumo kriterijai byloje neatlieka lemiamo vaidmens. Kaip minėta, paprastai apsiribojama konstanta, kad asmuo, kaip *bonus pater familias*, turėjo ir galėjo suvokti sudaromo sandorio prasmę, o bene labiausiai trikdanti atotrūki tarp sandoriu įprastai siekiamų tikslų ir realių pasekmių iliustruoja ši citata: „Sandoriai – tai *sąmoningi laisva valia* atliekami asmenų veiksmai, kuriais siekiama teisinio rezultato <...> aplinkybė, kad laidavimo sutartis <...> yra visiškai nenaudinga <...>, neturi teisinės reikšmės, kadangi laidavimo sutartimi pirmiausia siekiama apsaugoti kreditoriaus interesus“¹¹⁹. Itin neigiamai vertintina, kad Lietuvos civilinėje teisėje egzistuojant tik netesybų mažinimo institutui, teismai neturi teisiųjų galimybių koreguoti laidavimo prievolės apimties net nustatę visiškai neadekvatų turto ir įsipareigojimų santykį ar akivaizdžių valios trūkumų, o situaciją komplikuoja jokie teisinio pagrindo, leidžiančio sutartį naikinti dėl ekonominio intereso trūkumo ir / ar turtinės padėties ir įsipareigojimų atotrūkio bei kitų specialiųjų pagrindų nebuvimas. Tai lėmė, kad pirmieji bandymai laidavimą ginčyti kaip „neadekvatų“ (CK 6.77 straipsnio 6 dalis)¹²⁰ nebuvo

114 Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje „Swedbank“, AB v. V. A. ir O. A. (bylos Nr. 2A-1288-524/2012).

115 Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje OAO „Alfa Trans“ v. T. B. (bylos Nr. 2A-141/2013).

116 *Supra* note 61, 64, 65, 66.

117 *Supra* note 55. Tačiau šioje byloje netinkamai pasirinktas įrodinėjimo dalykas.

118 *Supra* note 37.

119 *Supra* note 64.

120 Žr.: Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. nutartį civilinėje byloje *Swedbank, AB v. UAB „Solorano“*, N. T. ir S. U. (bylos Nr. 2A-339/2011); *supra* note 120 – tiesa, šioje byloje nebuvo pareikštas priešiškinys.

sėkmingi, kadangi pasirinkta teisės norma, kaip teisingai pažymėjo Lietuvos apeliacinis teismas, negali būti vertinama atsietai nuo CK 6.77 straipsnio 4 ir 5 dalių ir yra skirta ginčams dėl pasiūlyto laiduotojo sugebėjimo įvykdyti prievolę ar kito prievolės įvykdymo užtikrinimo būdo adekvatumo spręsti. Todėl ieškovams, sandorio negaliojimą ar atsakomybės mažinimą norintiems grįsti ekonominio intereso nebuvimu ar įsipareigojimų bei turinės padėties disbalansu, teks ieškoti kitų pagrindų.

Be to, nors prieš keletą metų doktrinoje teigta, kad laiduotojai Lietuvoje yra ginami šeimos teisės normų¹²¹, teismų praktika neįvertino doktrinos siūlymo laidavimą laikyti nekilnojamojo daikto ar daiktinių teisių į jį suvaržymu CK 3.92 straipsnio 4 dalies ir 3.96 straipsnio 2 dalies prasme¹²² ir nuėjo kita linkme, konstatavusi, kad kito sutuoktinio sutikimas tokiam sandoriui nereikalingas, nes laidavimas yra asmeninė prievolė, šia sutartimi nekilnojamas daiktas ir daiktinės teisės į jį neperleidžiamos¹²³, o dėl to šiam sandoriui teismo leidimas taip pat nereikalingas¹²⁴. Manytina, jog tokia teisinė praktika gali sukelti itin neigiamų socialinių padarinių ne tik šeimai, bet ir visuomenei platesniame kontekste.

Taigi, įstatymų leidėjui neįtvirtinus, o teismų praktikai nesuformavus specialių laidavimo sutarties ginčijimo pagrindų, nepakankant bendrųjų sandorių negaliojimo instituto nuostatų, ieškovai patenka į savotišką teisinį vakuumą: viena vertus, sutartis neatitinka tikrųjų ieškovų ketinimų, kita vertus – sutartis neturi trūkumų ir negali būti anuliuojama. Todėl pritarina ekonominiu „informacijos asimetrijos“¹²⁵ aspektu DCFR nuostatas tyrinėjantiems autoriams, teigiantiems, jog reikia užpildyti rinkos nepakankamumą ir ginti tą šalį, kuri sutarties sudarymo metu turi mažiau žinių negu kita.

Išvados

1. Nors Lietuvoje ieškovų naudojami laidavimo sutarties ginčijimo pagrindai iš esmės atitinka užsienio valstybėse susiklosčiusią praktiką, tačiau (i) netiksliai nustatant takoskyrą tarp verslo bei vartojimo sutarčių, (ii) nevertinant trečiojo asmens – skolininko veiksmų įtakos laidavimo sutarties galiojimui, (iii) prioritetiškai saugant kreditoriaus interesus, (iv) laidavimo ginčijimo dalyką dažnai sudarant *subjektyvioms* valios formavimosi prielaidoms, (v) o dėl jų sprendžiant pagal objektyvų *bonus pater familias* standartą, (vi) įstatymų leidėjui neįtvirtinus, o teismų praktikai nesuformavus specialių laidavimo sutarties ginčijimo pagrindų ir (vii) nepripažįstant ekonominio laiduotojo

121 Colombi Ciacchi, A., *supra* note 29, p. 835.

122 Smaliukas, A.; Šulija, G., *supra* note 8.

123 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje *J. D. vs. A. D., AB Ūkio bankas* (bylos Nr. 3K-3-123/2013).

124 Šioje situacijoje laiduotojai augino keturis nepilnamečius vaikus, *supra* note 41.

125 Informacijos asimetrija (angl. *asymmetric (all) information*) – ekonomikoje vartojamas terminas, kai viena sandorį sudaranti pusė žino daugiau negu kita. *Economic analysis of the DCFR: the work of the Economic Impact Group within CoPECL*, *supra* note 5, p. 260–261.

intereso bei turto ir įsipareigojimų atotrūkio reikšmės, nuginčyti laidavimo sutartį, priešingai nei užsienio valstybėse, yra itin sunku ar net neįmanoma.

2. Lietuvoje nepakankamai išnaudotos užsienio šalyse paplitusios laidavimo teisiniams santykiams būdingos teisinės gynybos priemonės: nesiremiama CK 1.81 straipsnio (prieštaravimo viešajai tvarkai ar gerai moralei) pagrindu, retai naudojamas sutarties keitimo institutu, neatsižvelgiama į DCFR siūlomus sprendimus ir nesivadovaujama CK 3.85 straipsnio 3 dalies nuostata, draudžiančia išieškoti iš šeimos turto, jeigu kreditoriai žinojo arba turėjo žinoti, kad sandorio sudarymas nesujęs su šeimos poreikių tenkinimu ir prieštarauja šeimos interesams.

3. Tyrimas atskleidė, kad juridinių asmenų ieškiniai dėl prieštaravimo juridinio asmens tikslams (CK 1.82 straipsnis) tenkinami dažniau (3/7 atvejų), o fizinių asmenų ieškiniai dėl nenaudingų sandorių paprastai atmetami. Itin prastą ieškinių tenkinimo statistiką lemia ne tik ieškovų netinkamai pasirinkta gynybos taktika ir formalus sutarties laisvės principo taikymas, bet ir aktyvaus teismo vaidmens trūkumas.

4. Užsienio šalyse visuotinai reikšmingais pripažįstami laiduotojo ekonominio intereso ir turtinės padėties bei įsipareigojimų santykio kriterijai turėtų būti analizuojami net ieškovui nesiremiant konkrečia teisės norma, nes faktinių aplinkybių kvalifikavimas – teismo prerogatyva. Laidavimo sutarties ekonominis efektyvumas turėtų būti laikomas vienu iš teisinę intervenciją pateisinančių ir sutarties galiojimą lemiančių veiksnių.

5. Sutarties laisvės principas neturėtų būti suprantamas formaliai, o vertinamas ir ekonominiu „informacijos asimetrijos“ aspektu, siekiant ginti tą šalį, kuri sutarties sudarymo metu turi mažiau žinių negu kita, neatsižvelgiant į tai, kad fizinis akcijų turintis asmuo ar smulki įmonė turi sąsajų su verslu.

Literatūra

- Ambrasienė, D., et al. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vadovėlis. Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2009.
- Bakanas, A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
- Beale, H., et al. *Cases, materials and text on contract law*. 2nd ed., Oxford, Portland (Or.): Hart Publishing, 2010.
- Byla C-208/98, *Berliner Kindl Brauerei v. Andreas Siepert* [2000] ECR I-1741.
- Bradgate, R. *Commercial law*. Third ed., London: Butterworths: Lexis Nexis™, 2003.
- Chen-Wishart, M. *Contract law*. Oxford: New York (N. Y.): Oxford University Press, 2008.
- Colombi Ciacchi, A. Non-Legislative Harmonisation of Private Law under the European Constitution: The Case of Unfair Suretyships. *13 European Review of Private Law* 285, 2005.
- Economic analysis of the DCFR: the work of the Economic Impact Group within CoPECL*. Edited by Larouche, P.; Filomena, Ch. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2010.
- Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *Kredito unija „Moterų taupa“ v. M. R., A. N. ir A. B.* (bylos Nr. 2A-1036-413/2011).
- Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. vasario 27 d. sprendimas civilinėje byloje *UAB Me-*

- dicinos bankas v. BUAB „Spintų meistrai“, UAB „Renginių studija“, A. G., V. K., V. K.* (bylos Nr. 2-259-370/2009).
- Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje „*Swedbank*“, *AB v. V. A. ir O. A.* (bylos Nr. 2A-1288-524/2012).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AS „Parex banka“ v. A. L.* (bylos Nr. 2A-551/2010).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje *J. Z., D. Z., V. Z. ir V. Z. v. AB bankas „Snoras“* (bylos Nr. 2A-634/2010).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. sprendimas civilinėje byloje *bankrutavusi žemės ūkio kooperatinė bendrovė „Pamario paukštynas“ v. AB Šiaulių bankas* (bylos Nr. 2A-212/2011).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje *V. S. v. AB Ūkio bankas* (bylos Nr. 2A-356/2011).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje *Swedbank, AB v. UAB „Solorano“, N. T. ir S. U.* (bylos Nr. 2A-339/2011).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje *J. K. v. S. K. ir AB Ūkio bankas* (bylos 2A-309/2012).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lietuva Statoil“ v. UAB „DL Logistika“* (bylos Nr. 2A-1586/2012).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *A. J., D. J. v. BAB „Snoras“, BUAB „Dairūna“* (bylos Nr. 2A-2272/2012).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *UAB Medicinos bankas v. A. ir A. Š.* (bylos Nr. 2A-388/2012).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje *L. K. v. Danske Bank A/S* (bylos Nr. 2A-443/2012).
- Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje *E. M. v. BAB bankas „Snoras“* (bylos Nr. 2A-1415/2013).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. K. v. Danske Bank A/S* (bylos Nr. 3K-3-258).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje *AB DNB bankas v. A. J. ir S. J.* (bylos Nr. 3K-P-537/2011).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje *AB „LESTO“ v. religinės bendruomenės meditacijos centras „Ojas“* (civilinė byla Nr. 3K-3-415/2011).
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.74-2262.
- Lietuvos Respublikos įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos tinklalapis <<http://www.bankrotodep.lt/>>.
- Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievoilių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003.
- Panevėžio apygardos teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje *I. P. v. kooperatinė bendrovė Rokiškio kredito unija, A. S., J. S., M. S.* (bylos Nr. 2A-733-280/2012).
- Regulating Unfair Banking Practices in Europe: The Case of Personal Suretyships*. Edited by Colombi Ciacchi, A.; Weatherill, S. [interaktyvus]. Oxford scholarship online, 2011 <<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199594559.001.0001/acprof-9780199594559>>.
- Storme, M. E. The Harmonization of the Law of Personal Security. *Juridica International*. XVI/2009.
- Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Edited by von Bar, C.; Clive, E. Full Edition. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009.
- Study Group on a European Civil Code. *Principles of European Law. Personal*

- Security (PEL Pers. Sec.)*. Prepared by Drobnig U. Sellier, Bruylant, Staempfli, Oxford University Press 2007.
- Šiaulių apygardos teismo 2011 m. birželio 23 d. sprendimas civilinėje byloje *D. G. v. AB Ūkio bankas ir UAB „Betoneras“* (bylos Nr. 2-486-372/2011).
- The Harmonisation of European Contract Law: implications for European private laws, business and legal practice*. Edited by Vogenauer S., Weatherill S. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2006.
- The Harmonisation of European Contract Law: implications for European private laws, business and legal practice*. Edited by Vogenauer S., Weatherill S. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2006.
- The Law of Performance Bonds*. 2nd ed. Edited by Moelmann, L. R.; Horowitz, M. M.; Lybeck K. L. American Bar Association, 2009.
- Towards a European Civil Code*. 4th rev. and expanded edition. Edited by Hartkamp, A. S., et. al. Nijmegen: Kluwer Law International, 2011.
- Vilniaus apygardos teismo 2010 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Escala“ v. D. M.* (bylos Nr. 2A-921-464/2010).
- Vilniaus apygardos teismo 2010 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje „*Swedbank*“, *AB v. M. L. ir Ž. P.* (bylos Nr. 2A-82-611/2010).
- Vilniaus apygardos teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje *BIGBANK AS v. V. V. ir R. K.* (bylos Nr. 2A-368-340/2012).

THE LEGAL GROUNDS OF VOIDABILITY OF THE SURETY CONTRACT: THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS

Jūratė Kemežytė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *During the last few years, unfair suretyships have come up as a topic on the European Community level. Unfair suretyship may be defined as suretyship entered into by non-professionals (often consumers) for the benefit of close relations or employers, whereby the surety has nothing to do with financial gains. Also, it may be defined as suretyship of shareholders, their spouses or even directors in order to secure small to medium size companies' credits because it is all what such a company is able to offer to the creditor.*

The author analyzes the legal grounds of voidability of the surety contract in Lithuania, comparing them to foreign countries doctrine and case law. The author states that suretyships must be explored not only by law, but also by economics because suretyships make economic consequences as well as some recommendations on how suretyship law may be improved.

Despite the fact that various legal grounds of voidability of the suretyship exist in different states, the research showed that it is quite impossible to make the suretyship voidable in Lithuania. First of all, there are no special legal grounds to void surety agreement and the case law on this issue is also incomplete. However, it is obvious that the existing case law does not meet the foreign practice because Lithuanian courts are not considering the economic interest of the surety and the disproportion of surety assets and liabilities as important as they are considered in foreign countries.

Secondly, lower Lithuanian courts do not take into account the question of balance of interests of the borrower, the lender and the guarantor. Unfortunately, many cases do not pass the selection to the Supreme Court of the Republic of Lithuania that has to ensure uniform court practice of courts of general jurisdiction in Lithuania by means of precedents formulated in the cassation rulings.

Thirdly, plaintiffs are often trying to make surety contracts voidable due to the lack of will or the lack of experience, which are subjective criteria, and it is hard to prove them, whereas courts tend to use objective *bonus pater familias* criteria. Therefore, to prove the legal grounds for the plaintiff is even more difficult.

It must be noticed that the plaintiffs do not exercise their procedural rights properly as well, e.g., they do not try to use Article No. 1.81 of the Civil Code of the Republic of Lithuania (contracts contrary to public policy or good morals) or Article No. 3.85 of the Civil Code of the Republic of Lithuania, which could be an appropriate basis for them. Also, the plaintiffs do not tend to claim for contracts' amendments.

The author states that besides the economic interest of the surety and the disproportion of surety assets and liabilities, economic efficiency should be considered as one of the factors justifying legal intervention to contractual relationships.

Keywords: suretyship, surety contract, voidability of surety contract, the legal grounds of voidability of surety contract, principal obligation, accessory obligation, economic interest of the surety.

Jūratė Kemežytė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės justicijos instituto asistentė. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinė teisė, sandoriai, sandorių negaliojimas, sutarčių teisė.

Jūratė Kemežytė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Civil Justice, Assistant. Research interests: Civil Law, juridical acts, nullity of juridical acts, Contract Law.